

пейський підхід до вирішення екологічних проблем, а й тому, що там влада більш зацікавлена в чистоті довкілля, аніж жителі. Вже змалечку діти знають, що сміття потрібно сортувати. А от, що робиться далі, вони дізнаються відвідавши "Шпітелау". Будинки в самому центрі Відня. Туристам важко здогадатися, що за різнобарвним фасадом незвичного будинку, ззовні схожого на цирк, ховається звичайний сміттєпереробний завод.

Щодня сотні сміттєвозів прямують в серце столиці, в комплекс Шпітелау, де щодоби згоряє близько 1200 тонн відходів. Теплом під час згоряння відходів опалюють третину австрійських будинків. Отож, чим більше сміття, тим більше тепла. Щодо екологічної безпеки, то на заводі все продумано, там існують фільтри, спеціальні хімічні реактори. А от гордістю комплексу Шпітелау є спеціальний агрегатор для уловлення діоксину, небезпечної органічної речовини. Також функціонує розгалужена система датчиків, котрі, за допомогою комп'ютерів, стежать за рівнем викидів.

Глибока економічна криза, проблеми зайнятості, зниження життєвого рівня населення, погіршення демографічної ситуації, зниження ефективності використання виробничого потенціалу обумовлюють необхідність прийняття цілеспрямованих комплексних довгострокових, а також невідкладних оперативних заходів щодо забезпечення корінних змін у становищі, що склалося, поетапного створення ефективної соціально орієнтованої економіки регіону. Тому необхідно добре усвідомлюючи важливість і необхідність вирішення екологічних проблем регіону облдержадміністрацією, обласною радою, органами місцевого самоврядування та виконавчої влади на місцях і постійно приділяти увагу питанням розробки та здійснення природоохоронних заходів.

Проблема накопичення відходів є дуже актуальною для нашої області. Одним із шляхів вирішення її може бути розробка комплексної програми та інфраструктури поводження з відходами, що базувалася б на основних пріоритетах у сфері поводження з відходами:

- удосконалення законодавства для здійснення державного контролю та нагляду за промисловими та побутовими відходами;
- створення системи поводження з відходами (збирання, сортування та перезатарювання, нагромадження, транспортування, ідентифікація, інвентаризація, утилізація та видалення);
- переробка промислових і побутових відходів та розвиток вторинного ресурсовикористання;
- розроблення і впровадження методики проведення оцінки та попередження ризику для здоров'я населення від нагромадження відходів і пестицидів.

Необхідно звернути увагу на ряд питань, які, на нашу думку, потребують негайного вирішення:

- утилізація відходів видобутку та збагачення корисних копалин. З цього приводу необхідно зазначити, що Львівським інститутом гірничохімічної промисловості розроблено ряд цільових комплексних науково-технічних програм, які передбачають вирішення вказаної проблеми, з мінімальними затратами матеріальних ресурсів;
- розроблення схеми збору, утилізації та поховання побутових відходів. На даний час існує понад 200 звалищ побутових відходів, більшість яких виникли стихійно (без проектно-дослідних робіт) і на даний час експлуатуються з гру-

бим порушенням санітарних та екологічних норм та є інтенсивними джерелами забруднення довкілля. Тому основними завданнями, необхідними для розв'язання проблеми побутових відходів, передбачається: впровадження нових технологій збирання побутових відходів і селективного відбору цінних компонентів, а також промислових технологій їх утилізації на обладнанні вітчизняного виробництва; розроблення програм з питань промислової переробки побутового сміття;

- рекультивація закритих звалищ побутових відходів.

Необхідно зазначити, що проблема рекультивації несанкціонованих звалищ характерна не тільки для обласного центру. У зв'язку з тим, що в містах і районах області відсутні спеціальні накопичувачі промислових відходів, ряд високонебезпечних відходів виробництва безконтрольно розміщується на звалищах ТПВ, забруднюючи навколишнє середовище. Деякі промислові відходи накопичуються на територіях підприємств, що також небезпечно. Тому одним з пріоритетних заходів може бути будівництво центру та полігону для переробки та складування відходів, які не підлягають утилізації. Варто зазначити, що будівництво вказаних об'єктів є надто дорогим і доцільним було б їх створення на міжрегіональному рівні з залученням потужностей сусідніх областей, для яких характерні ці проблеми.

Концентрація зусиль усіх гілок влади, підприємств усіх форм власності, наукового потенціалу області для вирішення зазначених вище проблем буде гідним внеском в оздоровлення довкілля Львівщини.

Література

1. Череп О.М., Винниченко В.М. Проблема твердых бытовых отходов. Екология. – М.: Прогресс, 1996.
2. Шевчук В.Я., Череванев И.Г. Экология города – К.: Либра. – 2000 – 464 с.
3. Твердые отходы. Возникновение, сбор, обработка и удаление. Под ред. Ч. Мантелла. – М.: Стройиздат, 1989. – 519 с.

УДК 336.41

Р.Р. Кирилук – НУ "Львівська політехніка"

СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Аналізується вплив ефективності діяльності банку та банківської системи в цілому, на рівень забезпечення економіки у внутрішніх інвестиціях на прикладі управління активами та управління ризиками банку. Розглянуто зв'язок між ефективністю підсистем управління та головною метою менеджменту банку – отриманням прибутку.

R.R. Kyrylyuk – NU "Lvivs'ka Politekhnikha"

Systems of management of commercial bank as a factor of the Ukrainian economy development

The influence of effective bank activity and banking system in all on the level domestic investments on the example management assets and management of risks is analyzed in this article. The relation between subsystem's effective of management and main goal of management – receiving of profit is considered.

На сьогоднішньому етапі одним із важливих чинників, що стримують розвиток економіки України, є обмеженість в інвестиційних коштах. Одним із основних внутрішніх інвесторів ринкової економіки має стати банківська система. Сьогодні проблема полягає в обмеженій здатності кожного українського банку кредитувати суб'єкти підприємницької діяльності. Тому вирішення макроекономічного завдання стосовно збільшення внутрішніх інвестицій в економіку зводиться до завдання, що лежить в мікроекономічній площині, а саме до збільшення кредитоспроможності кожного банку зокрема. В свою чергу, збільшення кредитоспроможності кожного банку залежить від здатності ефективного управління банком, тобто від рівня його менеджменту.

Тому перед кожним банком стоїть завдання створити дієздатну систему управління банківською діяльністю.

Для створення систем управління необхідно:

- виділити суб'єкти менеджменту;
- виділити об'єкти впливу банківського менеджменту;
- визначити функціональні механізми взаємозв'язку між об'єктами та суб'єктами, що в кінцевому результаті має забезпечити прийняття оптимальних рішень.

Пропоную вважати найоптимальнішим об'єктом менеджменту операції, які банк має право здійснювати, а саме управління кредитними операціями, управління депозитними операціями, управління операціями з цінними паперами та інше. [1, ст. 378]. Можна погодитись з авторами І. Бушуєвою, В. Дем'яненко, що "... особливістю банківського менеджменту є відсутність чітких кордонів між об'єктами та системою управління: функції менеджменту та функції діяльності банку практично нероздільні, удосконалення менеджменту означає удосконалення діяльності банку, що зрештою спрямовано на підвищення прибутковості, рентабельності та конкурентоспроможності." [2, ст. 20]. В результаті цього можна зробити висновок, що в банку необхідно створювати підсистеми управління активами (кредитними операціями), системи управління пасивами (депозитами, капіталом та інше), організацію систем безпеки, системи контролю та інше. Таким чином, створення раціональної системи управління банком зводиться до створення ефективних згаданих вище підсистем. Завдання банківського менеджменту – збільшити кредитоспроможність банку, поєднується з кінцевою метою менеджменту – отримання банком максимального прибутку. "Головна мета менеджменту – отримання прибутку шляхом застосування найраціональнішої системи управління" [2, ст. 20]

Тісний зв'язок між ефективністю підсистем управління та головною метою менеджменту банку – отриманням прибутку, можна проаналізувати на прикладі управління активами та управлінні ризиками банку.

Мета підсистеми управління активами збільшити кредитоспроможність банку. Адже, в середньому, по Україні процентні доходи, тобто доходи від кредитних операцій, становлять 66,4 % від всіх банківських доходів [3, ст. 7].

Проте кредитна діяльність разом з високою прибутковістю залишається і найбільш ризиковою діяльністю. Кілька неповернених кредитів, звичайно, не стануть критичними для банку, але мають суттєві негативні наслідки для кожного банку. Під кожен неповернений кредит банк формує страховий резерв, таким чином знижуючи свою дохідність, на цю суму відповідно знижується і кредитоспроможність банку. Обсяги кредитного портфеля українських банків становили 31 862,6 млн. грн. Частка проблемних (просрочених та сумнівних) кредитів становить 5,8 %, або 1 847, 8 млн. грн. Можна стверджувати, що економіка країни буде недокредитована на суму (розрахунок нижче) більшу, ніж 1 847,8 млн. грн, яка сама по собі є дуже значною для економіки.

Оцінити загальні втрати економіки від неповернутого кредиту ($S_{\text{заг.втр.}}$) можна шляхом визначення втрат кредитора, тобто банку ($S_{\text{втр.б.}}$) та втрат держави від неспланих податків ($S_{\text{втр.д.}}$):

$$S_{\text{заг.втр.}} = S_{\text{втр.б.}} + S_{\text{втр.д.}}$$

Для обґрунтування доцільності включення даних втрат в формулу необхідно окремо розглянути економічну природу втрат. Втрати кредитора – це втрати у кредитних ресурсах. Інакше кажучи, це скорочення кредитоспроможності для установи банку, з одного боку, але це також означає скорочення пропозиції кредиту, а тому втрати для економіки і в особі позичальників. Для позичальників – це втрати за рахунок подорожчання кредиту. Менша пропозиція означає підвищення ціни. Втрати банку – це також втрати від несплати відсотків, тобто головного джерела прибутків банку. В свою чергу, прибуток організацій, в тому числі банків, є об'єктом оподаткування. Чим менший цей об'єкт, тим менше держава отримує податків. Тому доцільно з цих міркувань у формулу загальних втрат включити втрати держави ($S_{\text{втр.д.}}$).

Втрати банку-кредитора від неповернутого кредиту становлять:

$$S_{\text{втр.б.}} = S_{\text{нп.к.}} + S_{\text{нп.в.}} + S_{\text{стр.р.}}$$

де: $S_{\text{втр.б.}}$ – сума втрати, млн. грн.; $S_{\text{нп.к.}}$ – сума неповернутого кредиту, млн. грн.; $S_{\text{нп.в.}}$ – сума неспланих відсотків, що становить 30 % від суми кредиту, млн. грн.; $S_{\text{стр.р.}}$ – сума страхового резерву під неповернутий кредит, що банк має створити за рахунок витрат, млн. грн.; $S_{\text{нп.под.}}$ – сума неспланих державні податків, внаслідок створення страхового фонду за рахунок витрат, млн. грн.

Вставивши в запропоновану формулу реальні цифри і прийнявши до уваги, що середня процентна ставка по кредитах становить 30 % річних, можна здійснити розрахунок реальних втрат для банку. Неповернення для банку кредиту в розмірі 1 млн. грн. означає банківські втрати в розмірі 2 млн. 300 тис. грн. Взавши до уваги, що в цілому по банківській системі проблемні кредити становлять 1 847,8 млн. грн, то це призводить до недокредитування економіки в розмірі 4 249,9 млн. грн. Ці втрати є дуже значними і відчутними для економіки України, для порівняння Законом України " Про державний бюджет України на 2002 рік" передбачено – " ... встановити граничний розмір дефіциту загального фонду Державного бюджету України у сумі 2 907 803,4 тис. грн." [4, ст.1].

Втрати держави у вигляді ненадходження податків становитимуть:

$$S_{\text{втр.д.}} = S_{\text{сума несп.под. з від.}} + S_{\text{сума несп.под.стр.ф.}}$$

де: $S_{\text{сума несп.под. з від.}}$ – сума несплачених податків, внаслідок неотриманих відсотків; $S_{\text{сума несп.под.стр.ф.}}$ – сума несплачених податків, внаслідок формування банком страхових фондів за рахунок витрат.

Неповернення кредиту в розмірі 1 млн. грн. означає втрати для держави в розмірі – 90 тис. грн (внаслідок неотриманого банківською системою прибутку) та 300 тис. грн (внаслідок зменшення доходу для формування страхового резерву). Приймаючи до уваги офіційну цифру проблемних кредитів – 1 847,8 млн. грн., можна підрахувати, що держава недоотримала податків у розмірі 277 млн. грн (внаслідок неотриманого банківською системою прибутку) та 554 млн. грн (внаслідок зменшення доходу для формування страхового резерву).

Можна визначити і третього суб'єкта ринку, який несе втрати в результаті неповернених кредитів – це добросовісний позичальник. Незадовільний стан якості кредитних портфелів є причиною значної різниці між ціною банківських активів та пасивів. Банки зобов'язані створювати страхові резерви, що призводить до збільшення витрат. Високі витрати, в свою чергу, вимагають вищої маржі, внаслідок чого надзвичайно зростає вартість кредитування. Відтак, ефективні підприємства втрачають стимули до залучення позик і чимала частка наявних кредитних ресурсів іде до слабкіших підприємств. Як наслідок, створюється порочне коло, оскільки слабкіші підприємства є менш надійними позичальниками, і банки мусять нести на собі важкий тягар проблемних позик. Тягар цих збитків впливає на відсоткову маржу, яку банки мусять встановлювати. Для створення страхових резервів банки закладають вартість неповернених кредитів у ціну кредиту. Таким чином створюється система, коли за недобросовісних позичальників фактично мають розраховуватись порядні банківські клієнти

"...Між рівнем ризику і прибутку існує пряма залежність. Вищий рівень ризику надає потенційні можливості отримання підвищеного прибутку, але не виключає можливості втрат. Мінімізація рівня ризику дає змогу отримати невисокий, але стабільний прибуток. Отже, балансування між прибутковістю та ризиком, пошук оптимального їх співвідношення розглядається як одне з важливих і складних завдань, що постають перед менеджментом кожного банку" [5, ст. 25].

Отже, банківський менеджмент покращання якості активів банку має величезний потенціал щодо значного збільшення ресурсної бази для кредитування суб'єктів підприємницької діяльності.

Подібний взаємозв'язок між прибутковістю банку і рівнем ефективності підсистем управління можна відстежити для кожної підсистеми управління.

Разом з тим існує загроза, що створюючи потужні ефективні підсистеми управління, банк мало приділятиме уваги координації прийняття управлінських рішень між цими підсистемами, а це може призвести до зменшення прибутковості роботи банку в цілому. Наприклад, в підсистемі управління

пасивами приймається рішення про збільшення обсягів залучення депозитних коштів та розміру плати відсоткової ставки без врахування реальних потреб у кредитних ресурсах та аналізу їх вартості у підсистемі управління активами банку. На перший погляд, прийняте рішення є прогресивним, оскільки воно веде до нарощування ресурсної бази банку. Проте при прийнятті цього рішення не були враховані можливості банку щодо розміщення цих ресурсів і це, в кінцевому підсумку може привести до зниження прибутковості банку. Для уникнення таких непорозумінь, необхідним є запровадження принципів контролінгу у систему управління. "Під контролінгом розуміють координацію роботи окремих елементів системи управління підприємством". [5, ст. 32]. Виникнення потреби у застосуванні принципів контролінгу зумовлено також браком інформації про повсякденну діяльність горизонтальних структурних ділянок підприємства у верхньої ланки керівництва, оскільки вона формується на нижчих рівнях. Контролінг повинен охоплювати різні сфери діяльності банку і займати одне з цільних місць в системі управління банком, відокремлюючись у специфічний інструмент економічного управління. Основна особливість контролінгу, на відміну від "контролю", що скерований у минулі події та на виявлення вже зроблених помилок, це управління майбутнім для забезпечення тривалого та ефективного функціонування банку та його структурних одиниць.

Література

1. Кирилук Р. Банківський менеджмент в сучасних умовах розвитку банківської системи України// Вісник НУ "Львівська політехніка": Проблеми економіки та управління. – 2001, № 425. – 384 с.
2. Бушувка І., Лісовенко Г. Реінжиніринг бізнес-процесів діяльності комерційного банку Вісник НБУ. – 2001, №3- 64 с.
3. Банківська система України у 2001 році: проблеми, тенденції, перспективи. Вісник НБУ. – 2002, № 3. – 72 с.
4. Закон України "Про державний бюджет України на 2002 рік". – ВР № 2905-III, 2001. – С. 64.
5. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 280с
6. Штрайт Б., Петрик О. Контролінг і управління підприємством. – "Бухгалтерський облік та аудит" № 5, 1995. – С. 32.

УДК 336.2:330.1.101

С.Е. Коновал – Львівська комерційна академія

ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ТА РИНКОВУ ФІНАНСОВІ МОДЕЛІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Визначаються особливі ознаки ринкової та адміністративно-командної економічних систем у фінансовій сфері, розглядаються особливості розподілу та перерозподілу національного доходу в цих моделях національних економік.